

Stockholm den 20 november 2023

R-2023/1319

Till Justitiedepartementet

Ju2023/01620

Sveriges advokatsamfund har genom remiss den 18 juli 2023 beretts tillfälle att yttra sig över betänkandet Förstärkt skydd för den personliga integriteten – Behovet av åtgärder mot oskuldskontroller, oskuldsintyg och oskuldsingrepp samt omvändelseförsök (SOU 2023:37).

Sammanfattning

Advokatsamfundet tillstyrker, med nedan angivna undantag, förslagen i betänkandet och vill i övrigt särskilt framföra följande synpunkter.

Synpunkter

Oskuldskontroller och oskuldsingrepp

Advokatsamfundet ställer sig bakom förslaget om kriminalisering av så kallade oskuldskontroller och oskuldsingrepp.

Hedersrelaterat våld och förtryck kommer till uttryck på olika sätt och i olika former.

Kontroller av kvinnors och flickors sexualitet är en del av detta förtryck.

Advokatsamfundet anser att det är angeläget att lagstiftningen speglar denna problematik. Det är därför positivt, och en viktig markör, att det införs en straffbestämmelse som tar sikte på denna typ av hedersförtryck.



Oskuldskontroller och oskuldsingrepp sker i sammanhang där kvinnors självbestämmande över sin sexualitet är begränsat. Det kan till exempel röra sig om en social press att inför andra bevisa att man inte har haft sexuella relationer, för att på så sätt undvika att frysas ut eller utsättas för andra trakasserier eller våld. Utredningen föreslår att oskuldskontroller och oskuldsingrepp ska kriminaliseras oavsett om samtycke från flickan eller kvinnan finns, dvs. när kontrollerna inte utgör något sexualbrott, olaga tvång eller annat brott.

Samtycket kan egentligen inte hänföras till ett eget intresse hos flickorna eller kvinnorna att genomgå oskuldskontroller eller oskuldsingrepp. Samtycket är dessutom starkt betingat av de föreställningar som råder inom hederskontexter.

Advokatsamfundet anser därför, i likhet med utredningen, att kriminaliseringen även bör täcka de situationer där samtycke lämnats.

Samtidigt finns det skäl att överväga om vissa oskuldskontroller och oskuldsingrepp ska vara straffria på grund av omständigheter i det enskilda fallet. En oskuldskontroll eller ett oskuldsingrepp kan vara ett sätt för hedersutsatta kvinnor att undkomma allvarligare våld. Utförarna av kontrollerna eller ingreppen har många gånger inget eget intresse av att dessa genomförs. Oskuldskontroller och oskuldsingrepp riskerar visserligen att cementera felaktiga hederskopplade föreställningar om kvinnors sexualitet, men den risken ska ställas mot vad en redan hedersutsatt kvinna riskerar om hon inte kan tillgå denna typ av ingrepp.

Advokatsamfundet vill i detta sammanhang även lyfta frågan om definitionen av just oskuldsingrepp och behovet av ett förtydligande av densamma. Enligt utredningen är oskuldsingrepp kirurgiska ingrepp eller liknande åtgärder i en flickas eller kvinnas underliv som vidtas *i syfte* att det vid ett senare tillfälle ska framstå som att hon är "oskuld", det vill säga "sexuellt orörd", vanligen innebärande att hon aldrig har haft samlag.

Utifrån denna definition får det förstås som att det är ingreppets *syfte* som avgör huruvida det rör sig om ett oskuldsingrepp. Det finns flera kirurgiska ingrepp som erbjuds för att åstadkomma en vaginal försnävning eller åtstramning. Det kan inte uteslutas att det finns kvinnor som genomgår denna typ av ingrepp i syfte att framstå som "sexuellt orörda". Frågan är vilka krav som kan ställas på utförarens insikt i syftet med ingreppet. Advokatsamfundet efterfrågar här ett tydliggörande.



Underlåtenhet att avslöja äktenskapstvång och barnäktenskap

Utredningen föreslår att underlåtenhet att avslöja eller förhindra äktenskapstvång och barnäktenskapsbrott ska kriminaliseras. Advokatsamfundet instämmer i att det rör sig om mycket allvarliga brott. Advokatsamfundet ifrågasätter emellertid att en kriminalisering skulle leda till att äktenskapstvång och barnäktenskapsbrott förhindras eller avbryts. Även om det förhåller sig på det sättet att brotten ofta involverar flera personer och kräver viss planering, är det ofta så att även denna krets av personer själva lever i en hederskontext och många gånger under hedersförtryck.

Det är mycket ovanligt med fällande domar för brott som begåtts genom underlåtenhet. Det är tveksamt att en kriminalisering skulle uppnå önskad effekt. Det går dessutom att ifrågasätta huruvida det är rimligt att straffa samtliga som inte avslöjar huvudbrottet. Detta kan komma att träffa en mycket vid krets av personer. Advokatsamfundet anser inte att kriminalisering av underlåtenhet att avslöja äktenskapstvång och barnäktenskap är tillräckligt motiverad.

Övrigt

Advokatsamfundet vill avslutningsvis lyfta vikten av kompetenshöjande insatser för alla aktörer som har att arbeta med och beivra hedersbrott. Det kan vara avgörande att myndighetsaktörer på ett tidigt stadiet i en utredning kan identifiera och förstå de strukturer som råder inom en hederskontext.

Advokatsamfundet vill också särskilt framhålla vikten av att ett målsägandebiträde, med spetskompetens inom hedersbrott, förordnas så snart som möjligt efter ett beslut om att inleda förundersökning. Att målsägandebiträdet har särskild kunskap inom området bidrar både till bemötandet, stödet och skyddet för målsäganden och till att förundersökningen effektiviseras.

SVERIGES ADVOKATSAMFUND

Mia Edwall Insulander